

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОСИН ОБІГУ ТА ОБРОБКИ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ

У статті досліджено поняття адміністративно-правового забезпечення відносин обігу та обробки персональних даних, визначено його сутність та ознаки. Охарактеризовано основні напрями регулювання персональних даних в Україні, які охоплюють формування законодавчого масиву, встановлення чітких принципів обігу й обробки персональних даних, створення та реорганізацію спеціальної інституційної структури, що здатна забезпечувати нагляд за дотриманням прав суб'єктів персональних даних.

Ключові слова: персональні дані, захист персональних даних, відносини, адміністративно-правове забезпечення, обробка, обіг.

В статье исследовано понятие административно-правового обеспечения отношений обращения и обработки персональных данных, определены его сущность и признаки. Охарактеризованы основные направления регулирования персональных данных в Украине, которые включают формирование законодательного массива, установление четких принципов обращения и обработки персональных данных, создание и реорганизацию специальной институциональной структуры, способной обеспечивать надзор за соблюдением прав субъектов персональных данных.

Ключевые слова: персональные данные, защита персональных данных, отношения, административно-правовое обеспечение, обработка, обращение.

In the article the concept of administrative and legal provision of the relations of circulation and processing of personal data is studied, its essence and characteristics are determined. The main areas of regulation of personal data in Ukraine are described. They include the formation of a legislative array, the establishment of clear principles for the processing and circulation of personal data, and the creation and reorganization of a special institutional structure capable of supervising the observance of the rights of the subjects of personal data.

Key words: personal data, protection of personal data, relations, administrative and legal support, processing, circulation.

Вступ. Сучасне суспільство характеризується стрімким розвитком інформаційного середовища. Електронні засоби комунікації стали невід'ємною частиною життя не лише людини, а й усього світу загалом. Вони, з одного боку, набагато полегшують обмін необхідними даними між усіма зацікавленими суб'єктами, а з іншого – підвищують ризик потрапляння таких даних, зокрема персональних і конфіденційних, до рук третіх осіб, які використовуватимуть їх не за призначенням та у власних корисних цілях. Людина, щодня стикаючись з електронними комунікаціями, є не просто користувачем, а насамперед носієм персональних даних. Тому питання обігу й обробки персональних даних набувають актуальності та нагальності кожного дня, а отже, потребують чіткого визначення й регулювання, оскільки обіг та обробка персональних даних є досить складним процесом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика у сфері захисту персональних даних вивчалася такими вченими, як І.В. Арістова, І.Л. Бачило, В.М. Брижко, І.Б. Жилиєв, Р.А. Калюжний, Д.В. Карпенко, Л.Т. Комзюк, О.В. Кохановська, Д.М. Назаров, М.М. Розолов, І.М. Сопілко, О.О. Тихомиров, А.М. Чернобай, О.М. Шевчук, С.В. Ясечко та інші. Водночас розкриття завдань, принципів та особливостей адміністративно-правового забезпечення відносин обігу й обробки персональних даних в Україні потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є розкриття сутності та особливостей адміністративно-правового забезпечення відносин обігу й обробки персональних даних в Україні та надання характеристики їх рис на цій основі.

Результати дослідження. Задля належного й повного дослідження вказаного питання спочатку пропонуємо визначити, що являють собою персональні дані. Під персональними даними як об'єктом неправомірного посягання варто розуміти виражену в об'єктивній (матеріальній) формі охоронювану законом інформацію або масив інформації, за допомогою якої можна чітко ідентифікувати конкретну особу та щодо якої вчинені протиправні дії, тобто дії, на які суб'єкт персональних даних не давав дозволу та які заборонені законом. При цьому дуже важливо під час упорядкування таких правовідносин забезпечити їх публічний і приватний складники. Тобто необхідно розробити та впровадити такий правовий механізм реалізації обігу й обробки персональних даних, який дасть змогу рівною мірою забезпечити публічно-правовий інтерес держави та захистити приватні права особи.

Держава як гарант безпеки повинна забезпечувати безпеку та недоторканність приватного життя людини. Адміністративно-правове забезпечення відносин обігу й обробки персональних даних має своєю головною метою саме їх упорядкування та врегулювання з тим, щоб держава мала можливість забезпечити особі право на захист її персональних даних, реалізуючи при цьому свої завдання. Тому державний характер управління відносинами обігу та обробки персональних даних полягає в тому, що в його процесі реалізуються, окрім завдань, функцій та інтересів держави, також права й законні інтереси фізичних і юридичних осіб на захист їхніх персональних даних.

Сьогодні в межах української системи регулювання персональних даних успішно розвиваються три найважливіші напрями: 1) формування законодавчого масиву, спрямованого на регулювання обігу й обробки персональних даних; 2) встановлення чітких принципів обігу та обробки персональних даних, які отримують послідовне закріплення в нормативних актах різного рівня; 3) створення й реорганізація спеціальної інституційної структури, що здатна забезпечувати нагляд за дотриманням прав суб'єктів персональних даних.

Отже, адміністративно-правове забезпечення відносин обігу й обробки персональних даних полягає у впливі на такі відносини юридичних засобів адміністративно-правового характеру. Тому управління в цій галузі реалізується через норми адміністративного права та його підгалузей, адміністративно-правових інститутів, адміністративно-правових актів, у яких закріплюються положення загального й індивідуального характеру та спрямування.

Однією з основних тенденцій розвитку праворозуміння сьогодні є перехід від захисту права на інформацію до захисту приватного життя (зокрема, безпеки персональних даних) і захисту права на інформаційне самовизначення (інформаційну автономію). Нормативно-правовий розвиток зазначеного права став своєрідною відповіддю на загрозу з боку створення та активного зростання рівня потужностей інформаційно-телекомунікаційних технологій для збору, управління, аналізу й використання інформації про будь-яку людину.

Упродовж декількох років було внесено низку змін до законодавства про захист персональних даних, про запобігання корупції (декілька разів приймалися нові законодавчі акти, а потім до них вносились чимало змін і доповнень). Натомість деякі проблеми їх застосування на практиці залишились невирішеними. Однією з таких проблем є неоднозначність норм права щодо доступу до персональних даних державних службовців у межах здійснення антикорупційних заходів, зокрема, подачі декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування.

Також необхідно зазначити, що правовідносини обігу й обробки персональних даних, як і будь-які інші відносини, що виникають між суб'єктами цієї сфери, мають відповідний елементний склад, тобто включають учасників правовідносин, їхні права й обов'язки та те, з приводу чого виникають ці правовідносини й конкретні юридичні факти. Відповідно, юридичними засобами адміністративно-правового забезпечення відносин обігу та обробки персональних даних в Україні є прийоми й методи юридичного впливу на такі суспільні відносини з метою їх упорядкування. Вони представлені владними приписами, розпорядженнями, веліннями, покладенням на певних осіб обов'язків і зобов'язань до активної поведінки чи, навпаки, утримання від вчинення певних дій.

Для того щоб розкрити сутність адміністративно-правового регулювання відносин обігу та обробки персональних даних в Україні, необхідно проаналізувати законодавче підґрунтя цього питання. На національному рівні ключовими документами, які є основою адміністративно-пра-

вового забезпечення відносин обігу й обробки персональних даних, є Конституція України, Закон України «Про захист персональних даних», документи у сфері захисту персональних даних, прийняті Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. Статтею 32 Конституції України проголошено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте й сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [1]. На виконання вказаного положення Конституції України, а також із метою імплементації Конвенції № 108 Ради Європи Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про захист персональних даних», який закріплює основні зобов'язання володільців персональних даних, права суб'єктів персональних даних, основні підстави обробки персональних даних, порядок повідомлення наглядового органу про здійснення обробки, що становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів, принципи обмеження дії закону, принципи захисту персональних даних, повноваження наглядового органу тощо. Відповідно до частини 2 статті 5 Закону України «Про захист персональних даних» персональні дані можуть бути віднесені до конфіденційної інформації про особу законом або відповідною особою. Не є конфіденційною інформацією персональні дані, що стосуються здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави чи органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень [2].

Крім цього, положення Закону України «Про захист персональних даних» знаходять подальше роз'яснення в рішеннях судів, винесених за результатами розгляду адміністративних протоколів і приписів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Водночас, незважаючи на всі досягнення, варто зауважити, що процес формування нормативної бази, яка регулює обіг та обробку персональних даних, сьогодні перебуває лише на стадії свого розвитку, про що свідчить насамперед активна нормотворча діяльність у цьому напрямі (зокрема, Закон України «Про захист персональних даних» діє вже в дев'ятій редакції, і вона, здається, не є остаточною). Безумовно, законодавцю ще належить знайти вирішення низки найважливіших завдань та нагальних проблем правозастосування. До них належать, зокрема, такі:

- 1) визначення місця Закону України «Про захист персональних даних» у системі нормативних актів, що регулюють окремі види інформації обмеженого доступу;
- 2) упорядкування масиву підзаконних актів, які регламентують окремі питання обігу й обробки персональних даних;
- 3) зміщення акценту закону з порядку та умов обігу персональних даних на принципові питання захисту прав і свобод суб'єкта даних у зв'язку з обігом та обробкою його даних.

Висновки. Таким чином, на основі дослідження сутності й завдань адміністративно-правового забезпечення відносин обігу та обробки персональних даних в Україні, а також з огляду на правовий аналіз чинної європейської та української нормативно-правової бази щодо правового регулювання нормативного закріплення відносин обігу й обробки персональних даних, який дасть змогу рівною мірою забезпечити публічно-правовий інтерес держави та захистити приватні права особи. Водночас сучасний стан адміністративно-правового забезпечення відносин обігу та обробки персональних даних потребує подальшого покращення нормативно-правового забезпечення захисту персональних даних відповідно до міжнародного права та законодавства Європейського Союзу, що сприятиме соціальному, економічному й науково-технічному прогресу та забезпеченню балансу прав людини, суспільства й держави в цій сфері суспільних відносин.

Україна як держава, що проголосила курс на євроінтеграцію, прагне впровадити правові механізми гарантування безпеки обігу й обробки персональних даних, що відповідають сучасним міжнародним стандартам. Узгодження правових норм вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами є передумовою для створення та існування ефективної системи державного регулювання у сфері обігу й обробки персональних даних. Це зумовлює необхідність розроблення та впровадження такого правового механізму реалізації обігу й обробки персональних даних, який дасть змогу рівною мірою забезпечити публічно-правовий інтерес держави та захистити приватні права особи. Водночас сучасний стан адміністративно-правового забезпечення відносин обігу та обробки персональних даних потребує подальшого покращення нормативно-правового забезпечення захисту персональних даних відповідно до міжнародного права та законодавства Європейського Союзу, що сприятиме соціальному, економічному й науково-технічному прогресу та забезпеченню балансу прав людини, суспільства й держави в цій сфері суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. / Верховна рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI / Верховна рада України. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. С. 1188. Ст. 481.

УДК 349.22

САБАДАШ І.В.

СКЛАД ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ, ЯКІ НЕ Є ПРАЦІВНИКАМИ ДЕРЖАВНИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ УСТАНОВ

У статті на основі аналізу норм чинного законодавства України та наукових поглядів вчених визначено склад елементів адміністративно-правового статусу судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, і розглянуто зміст деяких із них. Визначено завдання діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, і запропоновано розглядати їх у широкому та вузькому сенсах.

Ключові слова: елемент, адміністративно-правовий статус, судовий експерт, дієздатність, деліктоздатність, правоздатність.

В статье на основе анализа норм действующего законодательства Украины и научных взглядов ученых определен состав элементов административно-правового статуса судебных экспертов, которые не являются работниками государственных специализированных учреждений, и рассмотрено содержание некоторых из них. Определены задачи деятельности судебных экспертов, которые не являются работниками государственных специализированных учреждений, и предложено рассматривать их в широком и узком смыслах.

Ключевые слова: элемент, административно-правовой статус, судебный эксперт, дееспособность, деликтоспособность, правоспособность.

In the article, based on the analysis of the norms of the current legislation of Ukraine and the scientific opinions of scientists, the composition of the elements of the administrative legal status of forensic experts who are not employees of state specialized institutions is determined, and the content of some of them is considered. The tasks of judicial experts who are not employees of state specialized institutions are determined, and it is proposed to consider them in a broadly and narrow sense.

Key words: element, administrative-legal status, judicial expert, capacity, competence, legal capacity.

Вступ. Однією із визначальних рис сучасної правової держави сьогодні є утвердження правових норм, забезпечення їхньої дії та охорона шляхом відтворення правосуддя на її території. Кожен день суди вирішують безліч різноманітних правових спорів, встановлюють істину у справах і приймають об'єктивні та справедливі рішення. Напевно, захист прав і свобод людини, громадянина та інтересів держави в судовому порядку є найефективнішим, оскільки гарантує неупередженість під час прийняття рішення, обов'язкового для виконання на всій території України, що, у свою чергу, призводить до гарантованого поновлення порушених прав, свобод та інтересів. Суди в Україні розглядають справи у кримінальному, адміністративному, цивільному, господарському провадженні, а також справи про адміністративні правопорушення. Така «розгалуженість» вимагає від суддів високої кваліфікації та професіоналізму, обізнаності